

En vacker bild från Runde

Foto: Bogdan Persson

Leksands Fågelklubb
Arkivex.
Sunnanäng 35
793 90 LEKSAND

0 8

Redaktionens sida

Ansvarig utgivare: Staffan Müller, Sunnanäng 35,
793 90 Leksand, tel. 0247-611 06

Redaktion Staffan Müller, Sören Stenberg
och Bo Alexandersson

Medlemsavgifter 1994: Vuxna 75:-
Familjemedlemmar 30:-
Ungdomar födda 1973 och senare 30:-

Adressändringar till: Bo Alexandersson, Siljegårdsvägen 21
793 33 Leksand, tel. 0247-108 20

Postgiro nr: 438 26 34-6 Bankgiro nr: 456-4373

Tidskriften ges ut 4 ggr/år. Fågelklubbens medl. får den utan kostnad.

Innehållsförteckning:

3	Program för våren 1994	23	Skäggmes i Limsjön
4	Vråkar	25	Backsvalor i Leksand
10	Fåglar vid Limsjön	26	Ska skogsplantering förbjudas
12	Limsjön fortsätter.....	29	Ungdomsverksamheten
15	Runde-Millionbyen i havet	30	S'en sist från Insjön

Den vackra bilden på sid 1 är fotograferad av Bogdan Persson.

PROGRAM FÖR VÅREN 1994

<u>Program</u>	<u>Dag</u>	<u>Tid</u>	<u>Plats</u>
Bildafton	24/1	15.00	Plenisalen
Årsmöte	14/2	19.00	Plenisalen
Bildafton	7/3	19.00	Plenisalen
Ugglevaka	(Bestämmer senare)		Samling vid Limsjön (Norsbro)
Orrspel	24/4	05.00	Samling vid Limsjön (Norsbro)
Fågelskådningens dag	15/5	06.00	Samling vid Limsjön (Norsbro)
Nattsångare	12/6	22.00	Samling vid Limsjön (Norsbro)
Kollsjövandring	26/6	20.00	Samling vid Limsjön (Norsbro)

Vid utomhusaktiviteterna gäller det att ha lämpliga kläder och skor (stövlar)!

Ta gärna med er någon form av fika samt 10:- till den som kör bilen vid samåkning!

Väl mött på våra olika aktiviteter!

ÅRSMÖTE!

**Den 14 februari kl. 19.00
i Kommunhusets plenisal.
Ärenden enligt stadgarna.
Verksamhetsberättelse i bild.**

Fika serveras!

Styrelsen hälsar alla varmt välkomna!

VRÅKAR

✎ Gunnar Lind

I Sverige finns tre arter vråkar häckande, nämligen bivråk, fjällvråk och ormvråk. De förekommer alla i Dalarna och samtliga har även häckat i Leksands kommun. Vråkarna är medelstora rovfåglar som på grund av de långa och breda vingarna ser större ut än vad de egentligen är. I kroppsstorlek är de genomgående mindre än de mera kortvingade honorna av duvhök och jaktfalk.

Många tycker att vråkarna är besvärliga att artbestämma, detta gäller i synnerhet ungfåglar av bivråk och ormvråk. I levnads sätt är det emellertid stor skillnad mellan bivråk och de två övriga arterna men ett har de gemensamt, det är att alla är flyttfåglar.

Ormvråk

Foto: Sören Stenberg

Ormvråk

Ormvråken är den talrikaste av de tre arterna och den förekommer i nästan hela landet med undantag för fjälltrakterna. I Dalarna finns den över hela landskapet men förekomsten är glesare i de norra delarna. I våra trakter är den tämligen allmän och trots att den minskat i antal under de senaste decennierna är den fortfarande den talrikaste dagrovfågeln i kommunen. Ormvråken föredrar småbrutna landskapstyper, skog med inslag av åkrar, inägor, myrar, hyggen mm och i sådan terräng kan det vara ganska tätt mellan paren. I enhetliga stora skogsmarker är förekomsten av ormvråk betydligt glesare.

Ormvråken är den minsta av vråkarna men den har det kompaktaste utseendet vilket beror på relativt stor vingbredd, kort stjärt och brett, föga framstickande huvud. De unga fåglarna ser emellertid något slankare ut än de äldre. I likhet med bivråken har ormvråken en mycket varierande fjäderdräkt, som i färg kan variera från nästan enfärgat mörkbrun, till övervägande vit med varierande bruna fält. De flesta fåglarna är emellertid ganska typiskt tecknade, med mörkt brungrå översida, en ljus fläck vid strupen och ett ljust bröstband på den bruna undersidan. Bröstbandet är hos äldre fåglar tvärvatrat medan det hos unga individer tenderar att vara längsstreckat. Stjärten är färgad som ryggsidan, tätt bandad med smala tvärränder. Hos äldre fåglar är det yttersta bandet bredare och tydligare än de övriga. De undre stjärtäckarna är hos flertalet ormvråkar tämligen ljusa. De undre vingtäckarna är oftast brunaktiga och vid vingknogen finns alltid en mörk

fläck. Hand- och armpennornas spetsar är svartbruna. De bildar en mörk bård utefter vingen. Hos unga fåglar är denna bård inte alls lika tydlig som hos äldre exemplar. Benen och vaxhuden vid näbben är gula.

Ormvråken återkommer till våra trakter i april men under de senaste milda vinternarna har den setts i flera exemplar redan i mars. Så snart paret anlät till sitt revir ser man dem ofta ligga och cirkla över häckningsplatsen och man hör då även deras jamande läte. Parningsflykten utförs på relativt stor höjd och består av en räkka dykningar och stigningar. Ibland dyker fåglarna mot varandra. Snart efter ankomsten, börjar paret med bobygget i vilket båda makarna deltar. Till bomaterial används torra kvistar. Själva bobalen pryds med färskt gran- och tallris och i mindre omfattning färska lövkvistar. Som boträd är i våra trakter tallen vanligast (57,5 %), därefter gran (38,75 %) och björk (3,75 %). Höjden över marken har varierat mellan 6 och 17 meter med ett medelvärde på 12,5 meter.

Äggen läggs under senare halvan av april, med två till tre dagars mellanrum. Äggens antal har i våra trakter varierat mellan ett till fyra men den vanligaste kullstorleken är tre ägg. De ruvas huvudsakligen av honan men hanen kan avlösa henne korta stunder. Under ruvningsperioden försörjer hanen honan med föda. Ruvningstiden för ett ägg är 33-34 dygn men då honan börjar ruva på första ägget blir den totala ruvningstiden längre. I en treäggs kull som jag noggrannt följde kläcktes sista ungen 38 dygn efter det att första ägget lagts. Ungarna är i början gråvitduniga och vid ungefär 15 dygns ålder börjar de första

fjädrarna sticka fram. Ungarna växer sedan snabbt och vid ca 40 dygns ålder är de flygfärdiga, men ännu en tid därefter matas de på boet. Födan består huvudsakligen av smärre gnagare, men även fåglar, ormar, ödlor, grodor, daggmaskar och större insekter ingår regelbundet. Efter det att ungar blivit flygga är de beroende av föräldrarna ytterligare några veckor. Ormvråken jagar i öppna marker och när den spanar efter byten sitter den på något ställe där den kan överblicka området t.ex. på en sten eller stolpe, i ett träd eller dyl. Den kan ibland sitta i timmar på samma ställe. Någon gång kan man se ormvråken ryttla när den spanar efter ett byte men det är inte särskilt vanligt.

Mot slutet av augusti och under september lämnar flertalet ormvråkar våra trakter och flyttar söderut. Övervintringsområdet är huvudsakligen Västeuropa men en del drar vidare söderut mot Afrika. Årligen övervintrar en hel del exemplar i södra Sverige och även i Dalarna har tillfälliga övervintringar ägt rum. I Leksand ringmärkta ormvråkar, har under vinterhalvåret påträffats i följande länder och antal gånger: Danmark 3, Tyskland 3, Holland 2, Nederländerna 4 och Frankrike 2.

Fjällvråk.

Fjällvråken är något större än ormvråken men den verkar slankare på grund av längre vingar och stjärt. Den varierar inte heller lika mycket i fjäderdräkten. Det är ganska lätt att skilja på gamla och unga individer. I flertalet fall av äldre fåglar går det även att skilja på hanar och honor. Gemensamt för alla är att de är ljusa på huvudet och

har vit stjärt med mörkt terminalband närmast spetsen. De har också, i motsats till andra vråkar, fjäderklädda tarser. Den gamla hanen har på undersidan mörk strupe och kräva samt relativt mörka undre armtäckare och mörk fläck vid vingknogen. Den mörka bukfläcken är inte lika tydlig som hos honan. Stjärten har innanför det breda svarta terminalbandet ytterligare några smala mörka band vilka syns tydligast på ovsidan. Honorna är ljusare på strupe och krävtrakt, även de undre armtäckarna är ljusare än hanens, varför de mörka fläckarna vid vingknogen framträder tydligare. Den svarta bukfläcken är tydligare och mindre uppsplittrad av ljusa fjädrar. På stjärten finns i flertalet fall ingen bandning innanför det mörka terminalbandet. Både hanen och honan har svarta vingpetsar och ett tydligt svart band utefter vingens bakkant. Ungfågeln verkar ljus på undersidan med svarta vingpetsar, mörk knogfläck, enhetligt mörkbrun bukfläck samt diffust terminalband på vingar och stjärt. Därtill har ungfågeln ljus iris medan de äldre har mörkbrun.

Fjällvråken är en nordlig art som i Europa endast häckar i Norge, Sverige, Finland och Ryssland. I Sverige finns den i fjälltrakterna och i Norrlands barrskogsområden. Under rikliga gnagarår häckar den ner till norra Värmland, större delen av Dalarna samt tillfälligtvis i Gästrikland och Västmanland. I Leksands kommun har den häckat vid några tillfällen. 1987 fanns det inemot 10 par här. Fjällvråken föredrar öppet landskap och de stora hyggerna i dagens skogsbruk har varit gynnsamma för arten.

Fjällvråken återkommer från vinter-

kvarteren i mars-april. Paret uppsöker Omgående lämplig boplats och där kan man bevittna dess parningsflykt som i stort liknar ormvråkens. Boet byggs i fjälltrakterna mestadels i en klippbrant, men det kan även ligga på ett stenblock ellet i ett träd. I skogslandet är trädhäckningar vanligast men även där förekommer klipphäckningar ofta. Vid trädhäckningar byggs bona dels i toppen av tallar i likhet med fiskgjusebon, dels på häkvastar och grenar längre ner i trädkronorna. Som boträd används bl.a. tall, gran och björk. Fjällvråkarna pryder inte bona med så många gröna kvistar som ormvråkarna gör utan bobalen fodras med torrt gräs, ljungkvistar, skägglavar mm. På bopplatsen är fjällvråkarna mycket oroliga och om man närmar sig en häckplats börjar fåglarna flyga runt över området, hela tiden ivrigt jamande, redan när man befinner sig flera hundra meter från boet. Det är därför lätt att hitta fjällvråksbon för fåglarna blir djärvare och oroligare ju närmare boet man kommer.

I maj månad lägger fjällvråkarna sina ägg. Antalet varierar mellan två till sex men de flesta kullar innehåller tre eller fyra ägg. De största kullarna läggs under goda gnagarår men under år med dålig tillgång på föda häckar inte fjällvråken alls. Ruvning och ungaras uppväxt är i stort sett lika som hos ormvråken. Dock är fjällvråken i ännu högre grad än ormvråken beroende av smågnagare. Jaktsättet skiljer sig delvis från ormvråkens för fjällvråken använder i större utsträckning flygspaning. Den ses ofta på kärhöksmanér jaga fram över marken och allt emellanåt ses den ryttla på något 10-tal meters höjd men långa stunder sitter den liksom ormvråken och spa-

nar från någon utkikspunkt.

Under september och oktober passerar en hel del fjällvråkar förbi här på sträcket söderut. Ganska många övervintrar i södra Sverige. Övervintring har även förekommit här i Leksand. De allra flesta flyttar emellertid ur landet och det huvudsakliga övervintringsområdet är Central- och Östeuropa.

Bivråk.

Bivråken är stor som fjällvråken och den har slankare siluett än ormvråken, detta på grund av längre vingar, längre stjärt och litet långt framstickande huvud. Det lilla duvliknande huvudet är ett av de bästa kännetecknen för bivråk. Vidare har den långa stjärten något buktiga sidor och avrundade stjärthörn i motsats till ormvråkens korta stjärt med skarpa hörn. Liksom ormvråken varierar även bivråken från mycket ljusa exemplar till nästan helmörka. De gamla hanarna har gråaktig översida med mörka band på vingar och stjärt, huvudet är i regel grått. De gamla honorna har brun översida med otydligare bandning och huvudet är mestadels brunt. Båda har gul iris men ingen gul vaxhud vid näbben. Ungfågeln har smalare vingar och kortare stjärt än de gamla fåglarna och de kan vara påfallande lika unga ormvråkar. Det lilla huvudet och rundade stjärthörn är emellertid säkra kännetecken. De unga bivråkarna har mörkt öga och gul vaxhud.

Bivråkarna anländer från vinterkvarteren till våra trakter under senare halvan av maj. Enstaka exemplar har vissa år setts i slutet av april men detta tillhör inte vanligheterna. Vackra dagar kan man se bi-

Fjällvråk

Foto: Sören Stenberg

Bivråk

Foto: Sören Stenberg

vråksparet cirkla över häckplatsen och man kan då även få bevittna hanens spelflykt. Den flyger då på relativt stor höjd och sträcker plötsligt vingarna rakt upp över ryggen, skakar dem några gånger och flyger vidare varvid den stiger lite högre. Denna procedur gör den om flera gånger i följd. Ganska snart efter ankomsten börjar bivråkarna göra i ordning boet. Detta kan användas flera år i följd men ibland används det endast en säsong. Här i Leksand är gran det vanligaste boträdet (77 %), därefter kommer tall (19 %) och björk (4 %). Höjden över marken har varierat mellan fem och 16 meter med ett medelvärde på 10,5 meter. Äggen läggs från sista majveckan till första halvan av juni. Det händer ibland, att något par lägger ägg under andra halvan av juni, men dessa par lyckas i stort sett aldrig att få fram flygga ungar. Äggen är nästan alltid två till antalet. Av 27 noggrannt uppföljda kullar innehöll 26 två ägg och en ett ägg. Det händer ganska ofta att bivråkspår gör i ordning ett bo men sedan lägger de inga ägg. Detta är speciellt vanligt under somrar med dålig tillgång på getingar.

Äggen ruvas av båda makarna i något mer än en månad. De turas sedan om att skydda ungarna på boet de första veckorna efter kläckningen. Efterhand lämnas dessa långa stunder ensamma på boet medan föräldrarna är på jakt. Hos bivråken matar

både hanen och honan ungarna. Stapelfödan är getinglarver, men även fågelungar, ödlor, grodor mm, ingår i födan. Jag fann en gång en halväten, nästan flygg, morkulleunge i ett bivråksbo men så stora byten förekommer sällan. Det är vanligt att bivråkar tar ungar i björktrastkolonier och det har hänt vid flera tillfällen att vråkar blivit så nersmetade av trastarnas spillning att de blivit helt oförmögna att flyga och sedan omkommit. Bivråksungarna blir flygga vid ca 40 dygns ålder men de matas av föräldrarna i ytterligare ett par veckor. De 27 bivråkskullar som jag omnämnde tidigare innehöll totalt 53 ägg. I 27 av kullarna lyckades häckningen och de fick totalt 34 ungar vilket ger 1,6 ungar/kull. Om man även tar med de par som misslyckades med häckningen blir snittet 1,3 ungar/kull. Skulle man även räkna med de par som hoppar över häckningen så skulle antalet ungar/par bli väsentligt lägre. Bortfallet av kullar kan bero på predation av mård eller duvhök, men i en del fall avbryter vråkarna själva ruvningen.

Så snart ungarna blivit självständiga, vilket normalt inträffar i augusti, påbörjar de gamla fåglarna höstflyttningen söderut. De unga är kvar ytterligare någon vecka innan de också ger sig iväg.

Bivråken är en långflyttare och vinterkvarteren är i tropiska Afrika.

Den 2 maj paddlade jag i Helgsjön och Ladtjärn i Insjön. I Ladtjärn hade någon lagt nät tvärs över tjärnen på två ställen från land till land, vilket är tjuvfiske. Vid ett senare besök i Helgsjön hade någon förstört minst tre kanadagåshäckningar.

Sören.

Rödbena

Foto: Kjell Wallberg

Gräsänder

Foto: Lennart Mathiasson/N

FÅGLAR VID LIMSJÖN 1989-93.

☞ Staffan Müller

Några jämförande sommarobservationer, häckande arter:

Art	<1989	1992	1993	Kommentar.
Skäggdopping	< 2	5	5	Limsjön fortsätter att utvecklas som sjöfågellokal. Siffrorna i tabellen anger observerade kullar från fågeltornen. Med tanke på att exempelvis en så stor fågel som grågåsen, först konstateras häcka när ungarna är nästan flygfärdiga, kan man förstå att många fåglar undgått kullräknarnas ögon. Anmärkningsvärt är att ingen småfläckig sumphöna har observerats i sjön i år. * Varav ett par över gav häckningen. ** Uppskattat antal. *** Hävdade revir.
Häger(sommarobs)	< 5	11	21	
Knölsvan	(1)	3	5	
Grågås		1	2*	
Kanadagås			3	
Bläsand	(1)	3	1	
Kricka	(1)	15**	> 8	
Stjärtand		1	1	
Årta		3	> 3	
Skedand		2	> 2	
Brunand		2	> 2	
Vigg		5	> 4	
Vattenrall	(3)	> 1	> 4	
Småfl. sumphöna	(3)	> 3		
Sothöna	(1)	21	41	
Trana	1	2	2*	
Rödbena	3 ***	3***		
Skrattmås	ca 200	800	900	
Fisktärna		11	4	

Rapportera dina iakttagelser!!

Rapportera det som du sett i fågelväg i Leksand under 1993 till Sören Stenberg

Hans adress är Stigaregatan 4 B 793 32 LEKSAND. Tel 11993.

Senast den 1 februari vill han ha rapporterna.

Även "vanliga" arter är intressanta, t ex om en art ökar eller minskar.

Rapportera även andra intressanta händelser.

Göran Fällbom, ALU:are, i arbete på etage 2.

Foto: Bogdan Persson

LIMSJÖN FORTSÄTTER.....

☞ Staffan Müller

Grusöar kompletterar jordrevlarna

Utvecklingen av fågellivet kring Limsjön fortsätter.

Leksands fågelklubb har i år satsat 10.000 kr på att bygga upp ett par grusöar i södra sjön. Förhoppningar om att få häckande strandpipare och tärnor, bl.a, har tyvärr inte infriats i år.

En snabb igenväxning på uppbankat material i närheten av öarna, som täckts med fiberduk och singel, omintetgjorde häckningarna i år.

Till nästa år måste vi slå bort den lilla bården som kantar öarna, så ökar chanserna för "grusarterna".

Ett stort antal svanar, änder och måsar, har utnyttjat öarna under sommarperioden, så livlösa har de inte varit.

Beredskapsarbete, ungdomspraktik och ALU

Arbetslösheten har snabbts förvärrats under 1992 och 1993.

Miljökontoret har i år kunnat bereda plats för ett stort antal arbetslösa.

Det är inte bara det riksbekanta projektet för att skydda husdjur och varg uppe i Ljusbodarna, som handlagts från miljökontoret, utan också ett par projekt vid Limsjön.

Som Ungdomspraktikant har Petrus Tengnér kunnat följa fågellivet vid sjön

under hela våren och Per Lindberg har som beredskapsarbetare också gjort dagliga turer runt sjön.

På detta sätt blir det intressant att jämföra årets fågelobservationer, med tidigare års, främst kanske 1990, då Åsa Rydell "bodde" nere vid sjön hela sommaren.

I stort sett varje dag har Limsjöns vattenspiegel spanats av och många intressanta iakttagelser har gjorts.

Tillsammans med övriga rapporter som strömmat in från Limsjön hittills, kan följande delårsrapport avges:

Skäggmes

Skäggmesen är en av årets nya arter vid sjön.

Sedan Petrus upptäckte fågeln i vintras, har några ytterligare rapporter kommit in.

Som mest var det ca 4 fåglar som sågs samtidigt under något som kan liknas vid en spelflykt. Fåglarna går upp på ganska hög höjd, kanske 100 meter och "låtsas" dra iväg från sjön, men återvänder till vassruggen efter någon minut.

Sista närkontakten med skäggmesarna företogs i juni.

Trots sommarobservationen, tycks det som om fåglarna inte häckat vid sjön i år.

Höksångare

En sannolik regelbunden sträckgäst vid Limsjön är Höksångaren.

Eftersom den under flyttsäsongen är tämligen anonym och diskret, har vi inte observerat fågelns förrän 1993.

Årets observation är också en nätfångst under ringmärkningen, annars hade sannolikt även denna fågel förblivit osedd.

Dvärgmåsa

För första gången har dvärgmåsen noterats "på riktigt" i Limsjön.

Under några majdagar uppehöll sig ett exemplar bland skrattmåsa i sjön. Fågeln känns lättast igen på sitt lite stelare sätt att flyga, sina rundade vingar och framför allt på den mörka vingundersidan.

Dvärgmåsen är en expansiv art som kan förväntas erövra även Limsjön i framtiden.

Simänderna

I år har samtliga svenska simandsarter häckat i Limsjön om man undantar Gravanden, som ju i Sverige är knuten till en mer maritim miljö.

Snattheranden som anlände tidigt i våras lyckades få ut mellan 3 - 7 fullstora ungar.

Stjärtandparet som vistades länge i sjön redan 1992, hade en stor kull i juni. Tyvärr decimerades kullen under sommaren, men åtminstone 2 fullstora ungar sågs tillsammans med sina föräldrar i augusti.

Årtan har nu en stabil stam i sjön. Den är svårberäknad, eftersom den på håll kan förväxlas med krickan. Vid ett tillfälle i juni, kunde jag konstatera åtminstone 3 kullar.

Skedanden, som liksom flertalet av de andra änderna, helt "förvinner" i vegetationen, lyckades i åtminstone 2 säkra fall att få fram ungar.

Bläsanden, som är en vanlig översomrare i sjön numera, har enligt mina beräkningar "bara" lyckats med häckningen i ett fall.

Kricka och gräsand är vanliga i sjön. Efter några timmars letande i juni, kunde, vad gäller kricka, åtminstone 7 lyckade häckningar räknas in.

Gräsanden räknades ej!

Smådopping

I samband med vårsträcket kunde Sigvard Lind notera Limsjöns första smådoppingobservation. Till att börja med låg doppingen i älven, men flög sedan in och lade sig i viken mot Tibble, där den under senare hälften av maj månad kunde iakttas av fler skådare.

Vad gäller svarthakedoppingen, som tidigare gjort häckningsförsök i Limsjön, kan meddelas att den sågs i sjön, med som mest 2 par. Ett par återvände i slutet på maj, efter ett par veckors frånvaro, men försvann sedan åter. Troligen är det Glisstjärnsparen från Rättvik som gör försök att etablera sig även hos oss.

Förutsättningarna för lyckade häckningar i Limsjön har ökat för såväl små- som svarthakedoppingen i och med att vattennivån hålls konstant i sjön under häckningsäsongen.

Vårt förnämliga bildarkiv behöver fyllas på ytterligare med svart/vita bilder, diabilder och färgkort. Vi tar emot fågelbilder förstas, men gärna andra naturbilder, som vi har brist på. Ring Sören Stenberg 0247-11993 för mer info.

RUNDE

MILIONBYEN I HAVET

✉ Petrus Tengné

Fågelklubbens utlandsresa gick i år till Runde, ett fågelberg på den norska Atlantkusten. För åtta år sedan ordnade fågelklubben en resa dit, främst för högstadiungdomar. Nu var allmänheten inbjuden att följa med till vårt västra grannland.

Vi var 45 Norgeresenärer som samlades på Torget i Leksand på fredagen före pingsthelgen.

Staffan Müller fick ledigt från reseledarjobbet. Nu var det Anders Hans som fick den ansvarsfulla uppgiften, och klarade av den mycket bra. Staffan har fått konkurrens!

Bussen kom, som vanligt, från Bergs Trafik i Rättvik och det var Börje, en av våra trogna chaufförer, som höll i ratten.

Färden gick genom ett regnigt och ganska enformigt Västerdalarna och Nordvärm-land. Då var det tur, att man hade Mats Hysing med, som kunde underhålla oss med sitt dragspel.

I Stöllet anslöt Gunnar Wennberg från Karlstad och därmed blev resesällskapet komplett.

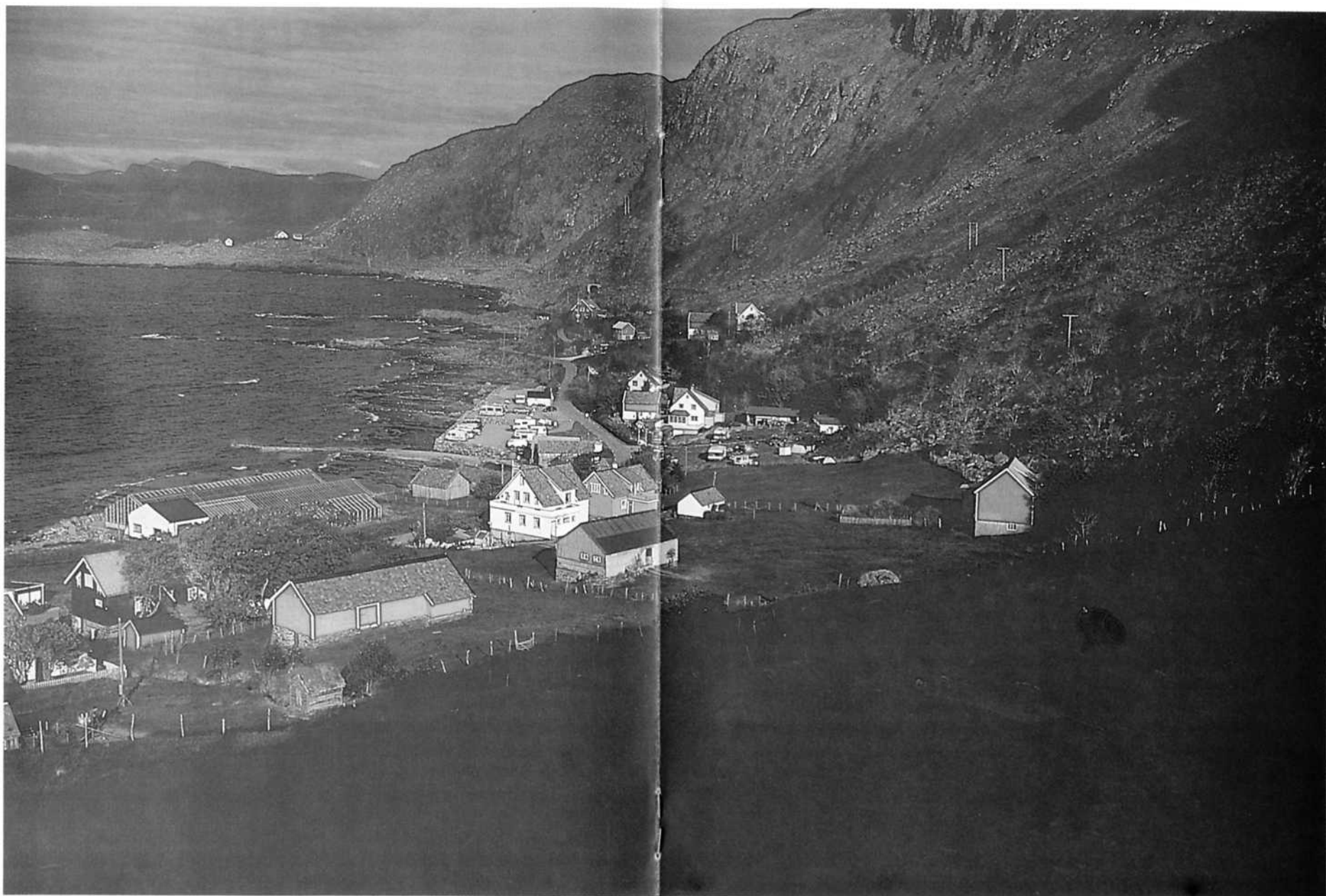
Hamar och Lillehammer passerades, OS-förberedelserna var i full gång bla i form av stora vägbyggen. Vid Lillehammer börjar den vackra och berömda Gudbrandsdalen och den följde vi nästan till sitt slut. Upp på bergskammarna, som låg på båda sidor om oss, fanns det snö och längre ner betade får och kor. Det var fascinerande att se gårdarna som klängde sig fast på sluttningarna. Att man kan bedriva jordbruk där uppe!

På kvällen nådde vi Dombås och där lämnade vi dalgången för att följa E6:an upp

på fjället. Efter en stund nådde vi vårt första etappmål, Fokstumyra, som ligger på ca 1000 meters höjd i Dovrefjells-massivet. Här uppe på fjället var det kallt, tjocka tröjor och långkalsonger åkte på.

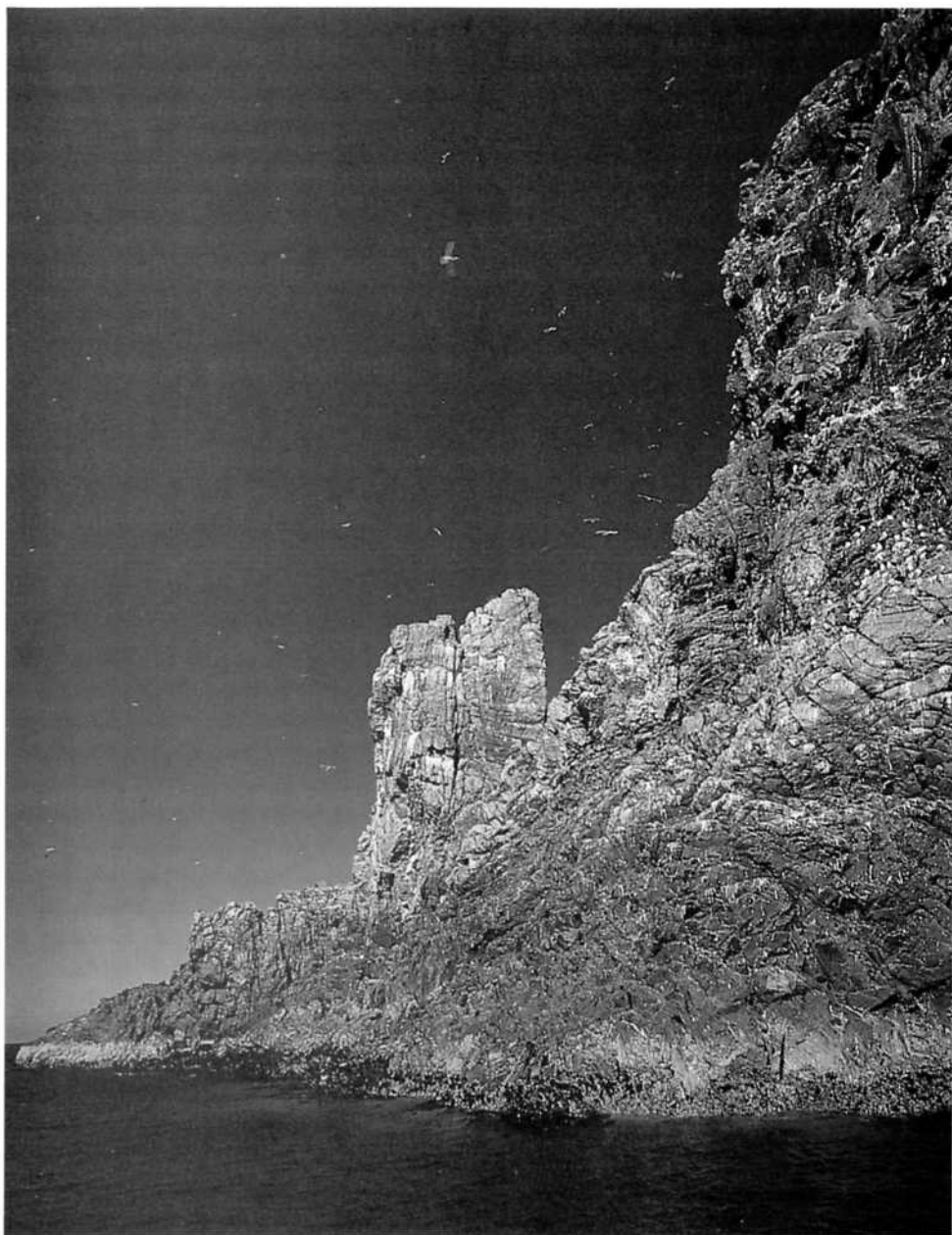
Efter att ha satt upp tälten och stoppat lite i magen valde de flesta av oss att gå en kvällstur ut på myren. Klockan var då framåt midnatt. I videsnären bjöds vi blåhakekonsert. Annars var det ganska lugnt. Det vi lyssnade mest spánt efter, var den sällsynta dubbelbeckasinen, men jag tror inte att det var någon som var riktigt säker på att ha hört den. Några fortsatte den nattliga promenaden, medan de flesta återvände till tälten. Där blev vi tillsagda av den uppmärksamma och noggranna reservatsvakten att det var förbjudet att beträda myren mellan kl 23.00 och kl 07.00. Det hade vi missat på informationstavlan. Man vill antagligen inte störa den nattaktiva dubbelbeckasinen, som är en av Fokstumyras stoltheter.

På morgonen gick vi åter ut på en kort exkursion. Blåhakarna var förstas igång, liksom sävsparv och lövsångare. Ute på den öppna myren spelade ett gäng brushanar mycket fint. Ovanför spanade en blå kärrhök efter något ätbart. Det fanns också kärrsnäppor, myrspov, småspov och ängsplärkor här.

En vacker vy från Goksöyr på Runde

Foto: Bogdan Persson

De flesta fågelarter häckar i klippstupen.

Foto: Bogdan Persson

Vid tätlägret sågs stenfalk, ringtrast och gulärlor.

Vi såg inte så många arter under vårt besök. Det dras dock en hel del fåglar hit annars och det har setts totalt 127 arter i området. Nämnvärda är lappsparv, jorduggla och smalnäbbad simsnäppa. Andra vanliga fåglar är änder, snäppor och gök.

Fokstumyra ligger i en dalgång på Dovrefjell. Den består i huvudsak av myrmark, en del vattengölar och videsnår. Ett par fjälljordbruk med får finns alldeles utanför reservatet och järnvägen går igenom det. Myren är också lättillgänglig eftersom E6:an mot Trondheim passerar den.

Ju närmare kusten vi kom desto mer dramatiskt blev landskapet, med flera hundra meter höga, lodräta klippväggar på båda sidor om vägen. De många små vattenfallen gjorde vyerna ännu vackrare. Vi passerade också den berömda och ökända Trollväggen där vissa (galna) personer hoppar fallskärm utför den 1000 m höga bergsväggen och ibland slår ihjäl sig.

I Åndalsnes var vi nere på havsnivå, men för den skull inte framme. Vägen gick genom tunnlar (varav en 6 km) och runt fjordar, vi åkte färja och lite fel innan vi nådde fram till resans huvudmål, Runde. Inne på fastlandet uppe bland bergen var det regnigt, men ute vid havet klarnade det upp.

Efter att ha installerat oss på den fina campingen i Goksöyr fick vi en mycket bra information av Knut Asle, campingens förestandare. Han berättade om vad man kunde se och vad man fick göra och inte göra på Runde. Redan då hörde vi skärpiplärkor och vinterhämplingar omkring oss.

Sedan begav vi oss ut i mindre grupper för att inte störa fågellivet. De enda större

samlingarna som ordnades var båtfärderna runt ön, som företogs på söndagen.

Jag skriver om mina promenader på lördagskvällen och söndagsförmiddagen och vad jag såg, men jag tror att de flesta hade liknande upplevelser under de dagar vi stannade på Runde. Jag kan dock inte ta med allt, det var så mycket man upplevde under så kort tid, särskilt då jag aldrig har varit på något liknande ställe förut.

Runde är den sista ön innan Atlantens öppna havsvidder tar vid. Ön är Norges sydligaste fågelberg och ett av de största. Att ön är ganska liten, drygt tio kvadratkilometer, gör att man inte har så långt till de olika fågelkolonierna. Det tar ändå ganska lång tid att röra sig där, eftersom det först är brant uppför och sedan är kuperat.

Fågelkolonierna blev fridlysta 1957 delvis pga flera dödsolyckor bland ägg- och fågelsamlare personer. Numera lever ortsbefolkningen istället på guidning o dyl. av fågelskådare och andra besökare.

Den största delen av ön ligger på 100-300 meters höjd. Det är en brant stigning från havsnivå upp till heden som täcker en stor del av ön. De högsta topparna ligger på den östra delen, högst är Varden med sina 333 m ö h.

De flesta fågelarterna häckar i klippstupen, främst på öns västra sida. Vid Rundebranten är det närmare 300 m rakt ner, så det gäller att man inte har svindel när man ska betrakta de 100.000-tals fåglar som häckar där. På heden finns några sötvattensjöar som är av stor betydelse för fågellivet. De besöks flitigt av t.ex den tretåiga måsen.

Den första kvällen på Runde vandrade vi alltså runt på egen hand. Först fick man ett tungt träningspass att ta itu med på väg

uppför stigen som ledde upp på heden. Nere i Goksöyr och på vägen upp är de vanligaste fåglarna strandskator och starar.

Efter en tung stigning kommer man alltså upp på heden. Där ersattes skärpiplärkan av ängspiplärka. Den mest anmärkningsvärda fågeln var dock storlabben. Den kom till Runde som häckfågel så sent som för drygt tio år sedan. Vid fågelklubbens förra besök häckade ett par och nu häckade uppskattningsvis 15-20 par. Det är alltså fråga om en expansiv art, och aggressiv, vilket några fick erfara. Dess släkting, labben, vi-

sade sig också mycket fint för oss några gånger.

Runde måste vara ett paradys för en fotograferande fågelskådare. Man sätter sig ovanför en av fågelpränterna, beskådar de tusentals flygande fåglarna och man behöver inte anstränga sig för att hitta bra fotomotiv. Om inte annat, så kan man ju få med något av de mäktiga bergen i bakgrunden. Även jag, som inte är någon erfaren fågel-fotograf, lyckades få några bra bilder.

En av Rundes talrikaste arter är lunnefågeln, som häckar med uppskattningsvis

Lunnefåglar var ett vanligt inslag i landskapsbilden.

Foto: Ragnar Nyberg

100.000 par i jordhål i de branta sluttningarna ner mot havet. Det är lunnefågeln som har den färggranna och breda näbben och som är en baddare på att hålla flera fiskar i näbben på en gång. Sluttningarna, där man på dagarna fick leta lite efter lunnarna, täcktes på kvällen av lunnar sittande utanför bohålan.

Ett av mina fotooffer blev stormfågeln, släkt med albatrossen, och som var stilig att beskåda. Den är verkligen skicklig på att utnyttja vindarna och bara glida omkring i lufthavet. Jag satte mig vid Terneneset där en stormfågelkoloni höll till. Där var det mycket tacksamt att vara fotograf. Fåglarna flög nämligen bara några meter framför en.

Rovfågeln brukar för många höra till höjdpunkterna på en resa. Havsörnen, jakt- och pilgrimsfalken hörde med största säkerhet dit. Självt fick jag bara se havsörnen. Den sågs tex när alla stod i beredskap att stiga på bussen på måndagsmorgonen då vi skulle återvända till Sverige. Rovfågeln behöver sannerligen inte svälta på Runde. Hotet mot dem skulle möjligtvis kunna vara äggsamlare, men just på Runde är det så mycket folk, så att de skummare typerna undviker ön.

En jobbig, men fin, tur var att gå till Runde fyr som ligger på öns nordligaste spets, Kvalneset. För att komma ner till fyren gick man en stig som slingrade sig nerför den branta sluttningen. Det krävdes tom ett räcke att hålla sig i för att man inte skulle falla. Sedan satte man sig i lä för vinden, matsäckade, tittade på tretåiga måsar, lunnefåglar och havssulor som flög fram och tillbaka mellan fiskeplatserna och bohålen eller hyllorna.

Dag två på Runde företog två grupper

en båttur runt ön, en på förmiddagen och en på eftermiddagen.

Båtturen blev för min del den i särklass största upplevelsen, och jag är nog inte ensam om att ha den uppfattningen. Vi åkte ut i en liten båt som tog 15-20 personer. Guiden var en äldre man som kände till fågellivet mycket väl och som skickligt manövrerade farkosten några meter från klippvägen.

Vi åkte först längs Rundes västsida till Kaldekloven och Storeholet, där de största kolonierna fanns. Fåglar, och åter fåglar, det var vad man såg. Överallt på små klippavsatser i de lodräta stupen häckade var för sig krykja (det norska namnet för tretåig mås), stormfågel, sillgrissla, tordmule och toppskarv och havssula. Ljudet var nästan öronbedövande och lukten från fåglarnas träck låg tät. Det var en fantastisk syn att se tusen och åter tusen fåglar, som flög ovanför våra huvuden.

Ljudet från kamerorna hördes förstas hela tiden men intensivare då någon speciell fågel kom inom synhåll. Det kunde vara tex havsörn, tobisgrissla eller havstrut. De tidigare nämnda arterna kom med på bilderna vare sig man ville det eller inte!

Båten förde oss mycket nära de orädda fåglarna som satt kvar på bohyllan då vi passerade på några meters avstånd.

Havssulan är en mycket stor och stilig fågel. Den är dessutom en mycket skicklig dykare. Från kanske 100 meters höjd dyker den rakt ner mot sitt byte som kanske simmar tio meter under vattenytan. Tyvärr fick jag aldrig se någon dykande sula.

Fram till fyren hade vi haft lä, men där frågade skepparen om vi ville vända eller fortsätta runt ön. Vi fortsatte, vilket bara det

var en upplevelse. Vi fick nämligen känna på Atlantvågorna. Båten gungade och vattenet stänkte in över relingen. Från land kunde resten av gänget följa vår färd i kikare. Lite större vågor, och en del hade säkert blivit sjösjuka! Vi kom i alla fall iland. Det kändes precis som om man hade åkt berg- och dalbanan på Liseberg när man klev ur båten.

På måndagsmorgonen var det dags att packa ihop och sätta sig i bussen med 15-16 timmars resa hem till Sverige.

Rundevistelsen avslutades med havsörnen seglande ovanför oss.

Vi åkte tillbaka på samma väg som vi hade kommit. Utsikten var dock fortfarande lika magnifik och vacker, nu såg man ju andra sidan av dalen och från motsatt håll.

Strandskata med unge.

Foto: Bengt Lundberg/N

Resan gick förvånansvärt smärtfritt och vid tiotiden på kvällen anlände vi till Leksand.

Jag tror inte att någon var missnöjd med resan. Fåglar, vacker natur och trevligt resesällskap gjorde resan mycket lyckad. Jag hörde folk som redan planerade återbesöket.

Jag kan tänka mig att hösten (innan höststormarna) är en mycket intressant tid, med tex häckande stormsvalor och andra oceanlevande fåglar. Jag kan nog lova att fågelklubben kommer ordna fler resor till Runde, och att man då ska anmäla sig i god tid för att få följa med.

Ett stort tack till Börje, som lyckades köra utan missöden, trots smala krokiga vägar. Hur han klarade av att föra bussen genom en tunnel som hade lägre takhöjd än bussen vet jag inte, men han gjorde det i alla fall!

Anders Hans, som ordnade allt till det bästa, ska också ha ett tack förstås. Han får säkert förtroendet på fler resor framöver.

Och till sist ett tack till alla medresenärer som orkade sitta så länge på bussen, särskilt sista dagen, och som passade tider mycket bra.

Ett gott tips: Följ med till Runde nästa gång! Vi ses där.

SKÄGGMES I LIMSJÖN

✍ Petrus Tengnér

Nu har den äntligen hittat hit. Skäggmesen har kommit till Limsjön och funnit att det är en bra lokal.

Staffan Müller och jag har under vintern väntat på att få se skäggmesen, och när det kom rapporter om att den hade setts i Norderviken på Sollerön, blev vi än mer förhoppningsfulla.

En dag i slutet av mars, då det blåser en frisk nordanvind beger jag mig ut till Limsjön med en bandspelare i handen. Jag börjar i den södra vassruggen med att spela upp skäggmesens läte, men har ingen större förhoppning om att få något svar. Alla vet ju att det är mycket svårt att höra någonting när det blåser så in i vassen.

Men, plötsligt hörs något som liknar det som spelas på bandspelaren, och kort därefter har jag Limsjöns första skäggmes på ett

vasstrå några meter framför mig. Fågeln var en mycket vackert tecknad hane. Den, och antagligen något exemplar till, har sedan setts några gånger till av andra skådare.

Skäggmesen hör till familjen skriktras-tar. Den är 16 cm lång, inklusive den långa stjärten, så den är ganska liten.

Båda könen är brunfärgade. Hannen har dock grått huvud, svart "slokmustasch" och orangegul näbb, en dräkt som gör att han inte han förväxlas med någon annan fågel.

Locklätet, som man antagligen hör mest, beskriver Staffan Müller så här: man sätter en knappål på en träbit och sedan knäpper man på nålen. Då uppstår ett klingande ljud.

Skäggesens är en vasslevande fågel som nästan aldrig lämnar vassen, man ser t.ex mycket sällan en skägges i ett träd. För det mesta håller den till lågt i vassen där den sommartid söker efter insekter och vintertid enbart efter vassfrön.

Artens starkaste fäste är Tåkern, i Östergötland, där den vissa år finns i tusentals exemplar. Den är dock en mycket sen invandrare, den första observationen gjordes faktiskt så sent som 1965.

De senaste årens milda vintrar har gyn-

nat arten eftersom den är en stannfågel. Nu har den alltså nått upp till Siljansbygden. Den finns dock i ytterst lokala populationer. Spridningsmönstret är mycket intressant. Skäggesen gör så att den, från vassen, flyger rakt upp i luften till hög höjd. Ofta återvänder den till utgångspunkten, men om den "får lust" låter den vindarna föra sig vidare, oavsett vindriktning. Sedan slår den sig ner vid någon lämplig sjö med stora vassruggar.

Limsjön föll alltså skäggesen i smaken och om de milda vintrarna fortsätter framöver så kan kanske en liten skäggesstam etablera sig.

Skägges

Foto: P. Roland Johansson/N

BACKSVALORNA I LEKSAND

≈ Bogdan Persson

Den regniga sommaren har förstört häckningen för många insektsätande fåglar. Under backsvalornas boungetid kring månadsskiftet juni-juli, var det dock varannandagsväder och det tycks ha räckt till för att de allra flesta skulle få ut ungarna.

Sex kolonier fördelade på tre områden no-

terades i kommunen. Dessa gav ca 310 häckningar, vilket är en ökning med ett fyrtiotal par jämfört med i fjol.

Hur många av ungarna det är, som har klarat av den första tiden utan föräldrarnas hjälp i det regniga juli- och augustivädret, återstår att se nästa sommar.

Backsvalekoloni

Foto: Bogdan Persson

Tjädertupp

Foto: Lennart Mathiasson/N

Tjäderhöna

Foto: Lennart Mathiasson/N

SKA SKOGSPLANTERING FÖRBJUDAS?

☞ Sören Stenberg

Att plantera efter kalhuggning är ett enormt slag mot mångfalden i skogen. I en plantering har de flesta arterna försvunnit och kommer aldrig tillbaka (= utrotats). Det är då mycket

glädjande att tvånget att plantera från och med i år (1993) helt är avskaffat.

Det innebär att de som har känsla för naturen, kan avverka på ett ekologiskt mera skonsamt sätt, utan kalavverkning och plantering.

Nästa steg blir, är jag helt övertygad om, att förbjuda plantering. Det kommer att ta några år innan det genomförs, men det är nog inte så långt borta.

De länder som Sverige exporterar till, kommer inte att vilja köpa våra skogsprodukter, om vi inte ändrar på vårt skogsbruk. Man vill inte, genom att köpa svenskt, bidra till att tusentals arter utrotas. I stället kommer man att köpa skogsprodukter från länder, där man tar mer hänsyn till naturen.

Det här har STORA förstått och är nu på många platser ett föredöme för det framtida skogsbruket. De har inte nått ända fram än men är på god väg,

Lappuggla

Foto: Anders Hans

UNGDOMSVERKSAMHETEN

☞ Anders Hans

Ungdomsverksamheten har sen "nystarten" 1990 t o m 1992 haft 37 annonserade träffar med 0-3 besökande i snitt/ träff.

Pga det svala intresset har styrelsen på inrådan av ungdomsstyrelsen beslutat att slå ihop verksamheterna och sätta in en extra ledare som tar hand om de yngre till de program som kräver det.

I och med ovanstående beslut ändas så ungdomsverksamheten ännu en gång.

På ungdomsstyrelsens vägnar vill jag tacka speciellt de ungdomar som har ställt upp även när det har varit mer arbete än nöje i vissa programpunkter. Allesammans är ni nu hjärtligt välkomna till det ordinarie programmet.

På återseende!

Så här kunde det se ut på de träffar som ungdomarna hade.

Foto: Anders Hans

Slaguggla

Foto: Bengt Lundberg/N

SE'N SIST FRÅN INSJÖN

✍ Henry Pollack

Då gnagartillgången var mycket dålig, blev våren -93 ett bottenår för ugglorna i Insjön.

I slaguggleholkarna blev det enbart en häckning med två flygfärdiga ungar detta år, mot i genomsnitt tre häckningar och nio ungar de senaste åren. Bland övriga ugglor hade vi en kattugglehäckning med två ungar i våra holkar. Dessutom hade en knipa lagt beslag på en holk. Glädjande nog har vi fått en ny tornfalkshäckning med fem ungar i en av hyggesholkarna. Vi har även haft en lyckad lärkfalkshäckning. Tre ungar blev födda i ett duvhöksbo och i ett ormvråksbo blev en unge flygfärdig. Där fanns också ett rötägg.

En strömstarehäckning på en hylla under en bro har vi också haft. Senare skulle markägaren byta ut bron, men han ringde först och kollade om häckningen var klar så den inte skulle äventyras. När sedan den nya bron byggdes, gjöts bultar in för att fästa en ny strömstarehylla. Heder och tack till en så omtänksam markägare.

Det tycks gå bra för tjädern i år, då jag sett flera kullar. Det var ju bra väder i slutet av maj och i juni, med god tillgång på insekter, som ju kycklingarna är beroende av.

Ett knölsvanpar fick fyra ungar, men alla ungar förolyckades senare. Ett annat par misslyckades helt med häckningen.

I slutet av april förolyckades en kungsfiskare mot en glasruta i Tunsta. Den var ringmärkt men vi har ännu inte fått svar på varifrån den kom. En ung sparvhökshona flög även hon in i ett fönster i Nedre Heden i augusti.

En ung duvhök tog en snöskata på tomten hemma hos Sven Åke Östberg på Knippboheden i mitten av augusti. Den var ringmärkt och kan ha varit en av de tre ungar som beskrivits tidigare.

Mindre hackspett har funnits mellan Hundhagen och Sätra under häcknings-säsongen.

Mats Knutsson rapporterar 60st vinterhämlingar och två stenknäckar den 13/4 på Brenäsudden, en blå kärrhökshanne den 21/4 och en hona ett par dagar senare, den 12/6 hörde han en kornknarr i Sätra.

Vi har även i år haft en gräshoppsångare mellan Sätra och Nedre Heden.

Berguvarna häckade endast i den gamla voljären och där fick vi tre ungar, samtliga honor. I den nya voljären var uvarna troligen för unga, så de får en ny chans nästa år.

Väl mött i markerna önskar Henry!